

УДК 811.161.3

ЛЕКСІКАГРАФІЧНАЕ АПІСАННЕ ЎНІВЕРСАЛЬНЫХ І ІНТЭРНАЦЫЯНАЛЬНЫХ ПРЫКАЗКАВЫХ АДЗІНАК СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРНАЙ МОВЫ

Ю. А. Доўгая

(Установа адукацыі «Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. А. Куляшова»,
кафедра агульнага і славянскага мовазнаўства)

Разглядаюцца вынікі выканання ў 2019 годзе НДР “Універсальнае і нацыянальнае ў фразеалагічнай і парэміялагічнай падсістэмах беларускай мовы (у еўрапейскім моўным кантэксце)” у межах ДПНД (2016–2020 гг.).

238

Асноўнай задачай выканання ў 2019 годзе НДР “Універсальнае і нацыянальнае ў фразеалагічнай і парэміялагічнай падсістэмах беларускай мовы (у еўрапейскім моўным кантэксце)” у межах ДПНД (2016–2020 гг.) было ўстанавіць найбольш значныя і рэпрэзентатыўныя для слоўнікавага апісання ўніверсальных, інтэрнацыянальных і нацыянальных кампаненты ў складзе парэміялагічнай падсістэмы сучаснай беларускай літаратурнай мовы (на матэрыяле мінімуму і асноўнага фонду парэміялагічных адзінак), распрацаваць прынцыпы і прыёмы слоўнікавага апісання такіх кампанентаў, стварыць парэміялагічны даведнік, дзе адлюстраваны асобна ўніверсальныя і інтэрнацыянальныя кампаненты прыказкавага фонду сучаснай беларускай літаратурнай мовы, якія маюць у сваім складзе нацыянальна маркіраваныя (афарбаваныя) элементы.

Даследаванне паказала, што ў парэміялагічным складзе сучаснай беларускай літаратурнай мовы ўжываецца каля 950 адзінак універсальнага і інтэрнацыянальнага характару. Гэтыя адзінкі былі апісаны ў слоўніку “Універсальны і інтэрнацыянальны кампаненты ў парэміялагічным складзе беларускай мовы: беларуска-іншамоўны слоўнік”, у якім да беларускіх прыказак падаецца больш за 8500 іншамоўных аналагаў з славянскіх, раманскіх, германскіх, балтыйскіх, фіна-вугорскіх, грэчаскай, лацінскай, арабскай, кітайскай персідскай, турэцкай, японскай і іншых моў [1].

Лексікаграфічная распрацоўка ўніверсальных і інтэрнацыянальных парэміялагічных адзінак сучаснай беларускай літаратурнай мовы можа быць выкарыстана ў галіне параўнальнай тыпалогіі роднай і замежнай моў, двухмоўнай парэміяграфіі, лінгвадыдактыкі, тэорыі і практыкі перакладу.

Вынікі выканання НДР у 2019 г. адлюстраваны ў шэрагу навуковых публікацый [2–24], у вучэбным дапаможніку, рэкамендаваным ВМА па гуманітарнай адукацыі ВНУ Рэспублікі Беларусь [25], укаранены ў вучэбны працэс у МДУ імя А. А. Куляшова (атрымана 7 актаў укаранення).

Літаратура

1. Петрушэўская, Ю. А. Універсальны і інтэрнацыянальны кампаненты ў парэміялагічным складзе беларускай мовы: беларуска-іншамоўны слоўнік / Ю. А. Петрушэўская. – Могілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2020. – 316 с.
2. Иванов, Е. Е. Аспекты эмпирической квалификации афоризма / Е. Е. Иванов // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия : Теория языка. Семиотика. Семантика. – 2019. – Т. 10, № 2. – С. 381–401.
3. Иванов, Е. Е. О рекуррентности афористических единиц в современном русском языке / Е. Е. Иванов // Русистика. – 2019. – Т. 17, № 2. – С. 157–170.
4. Іваноў, Я. Я. Абагульненасць зместу як лінгвістычная прымета афарыстычных адзінак / Я. Я. Іваноў // Вестник МГЛУ Серия 1, Филология. – 2019. – № 3 (100). – С. 48–56.
5. Іваноў, Я. Я. Аднафразавасць як лінгвістычная прымета афарыстычных адзінак / Я. Я. Іваноў // Веснік МДУ імя А. А. Куляшова. Серыя А. – 2019. – № 2 (54). – С. 98–103.
6. Іваноў, Я. Я. Асноўныя палажэнні лінгвістычнай тэорыі афарызма / Я. Я. Іваноў // Філолагічны часопіс. – 2019. – Вып. 1 (13). – С. 32–41.
7. Іваноў, Я. Я. Дыскурсіўная самастойнасць як лінгвістычная прымета афарыстычных адзінак / Я. Я. Іваноў // Вестник ПГУ Серия А. – 2019. – № 10. – С. 100–103.
8. Іваноў, Я. Я. Ідыяматычнасць як лінгвістычная прымета афарыстычных адзінак / Я. Я. Іваноў // Весці БДПУ Серыя 1. – 2019. – № 2 (100). – С. 100–105.
9. Іваноў, Я. Я. Інтэрнацыянальныя парэміялагічныя адзінкі ў беларускай мове (лексікаграфічны аспект) / Я. Я. Іваноў, Ю. А. Петрушэўская // На перакрестке культур : единство языка, литературы и образования – I : сб. науч. статей / под ред. А. К. Шевцовой. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 91–95.
10. Іваноў, Я. Я. Літаратурныя крыніцы фразеалагічных адзінак, запазычаных з нямецкай мовы ў беларускую мову (па-за межамі этымалагічнага слоўніка фразеалагізмаў) / Я. Я. Іваноў, А. Д. Цешлякова // Немецкий язык – лингводидактическое обеспечение и методика преподавания : сб. науч. статей / под ред. Е. Е. Иванова. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 82–87.
11. Іваноў, Я. Я. Намінацыйнасць як лінгвістычная прымета афарыстычных адзінак / Я. Я. Іваноў // Веснік ГрДУ імя Янкі Купалы. Серыя 3. – 2019. – Т. 9. – № 3. – С. 76–83.
12. Іваноў, Я. Я. Тэкставасць як лінгвістычная прымета афарыстычных адзінак / Я. Я. Іваноў // Известия ГГУ имени Ф. Скорины. Серия «История. Филология. Философия». – 2019. – № 4 (115). – С. 66–72.
13. Іваноў, Я. Я. Узнаўляльнасць і ўстойлівасць як катэгарыяльныя прыметы афарыстычных адзінак / Я. Я. Іваноў // Веснік МДПУ імя І. П. Шамякіна. – 2019. – Т. 1 (53). – С. 119–125.
14. Петрушэўская, Ю. А. Вывучэнне нацыянальна-культурнага кампанента ў парэміялагічным фондзе беларускай мовы / Ю. А. Петрушэўская // Труды БГТУ Серия 4. – 2019. – № 1 (217). – С. 123–129.
15. Петрушэўская, Ю. А. Лінгвістычныя ўніверсаліі і парэміялагічны фонд мовы / Ю. А. Петрушэўская // Вестник ПГУ Серия А. – 2019. – № 2. – С. 115–121.
16. Петрушэўская, Ю. А. Метадалогія вызначэння нацыянальнай адметнасці парэміялагічных адзінак беларускай мовы / Ю. А. Петрушэўская // Итоги научных исследований ученых МГУ имени А. А. Кулешова 2018 г. : материалы науч.-метод. конф. / под ред. Е. К. Сычовой. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 61–63.

17. Петрушэўская, Ю. А. Нацыянальна-культурны кампанент у складзе інтэрнацыянальных прыказак сучаснай беларускай літаратурнай мовы / Ю. А. Петрушэўская // *Немецкий язык – лингводидактическое обеспечение и методика преподавания* : сб. науч. статей / под ред. Е. Е. Иванова. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 97–104.
18. Петрушэўская, Ю. А. Нацыянальна-культурны кампанент у складзе ўніверсальных (як разнавіднасці інтэрнацыянальных) прыказак сучаснай беларускай літаратурнай мовы / Ю. А. Петрушэўская // *Романовские чтения – 13* : сб. статей / под общ. ред. А. С. Мельниковой. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 137–139.
19. Петрушэўская, Ю. А. Прынцыпы апісання нацыянальнай адметнасці парэміялагічнага фонду беларускай мовы / Ю. А. Петрушэўская // *Теоретические и практические предпосылки подготовки полилингвальных специалистов в УВО* : материалы V Междунар. науч.-практ. онлайн-семинара (вебинара), 11 апреля 2019 г. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 90–96.
20. Теплякова, А. Д. Die deutschen entlehnungen geflügelter Worte in der modernen belarussischen Schriftsprache (quantitativer Bestand und Ursprungsquellen) / А. Д. Теплякова // *Філолагічны часопіс*. – 2019. – Вып. 1 (13). – С. 122–129.
21. Теплякова, А. Д. Die primären Ursprungsquellen der deutschen Entlehnungen geflügelter Worte in der modernen belarussischen Schriftsprache / А. Д. Теплякова // *Теоретические и практические предпосылки подготовки полилингвальных специалистов в УВО* : материалы V Междунар. науч.-практ. онлайн-семинара (вебинара), 11 апреля 2019 г. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 105–110.
22. Цеплякова, А. Д. Аспекты вызначэння паняцця “крылатае слова” паводле нямецкай філалагічнай традыцыі / А. Д. Цеплякова // *Немецкий язык – лингводидактическое обеспечение и методика преподавания* : сб. науч. статей / под ред. Е. Е. Иванова. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 58–63.
23. Цеплякова, А. Д. Вызначэнне паняцця крылатых слоў у рускай філалагічнай традыцыі / А. Д. Цеплякова // *Романовские чтения – 13* : сб. статей / под общ. ред. А. С. Мельниковой. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 151–152.
24. Цеплякова, А. Д. Суадносіны агульнага і спецыфічнага ў фразеалогіі і парэміялогіі беларускай мовы / А. Д. Цеплякова // *Итоги научных исследований ученых МГУ имени А. А. Кулешова 2018 г.* : материалы науч.-метод. конф. / под ред. Е. К. Сычовой. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – С. 266–268.
25. Иванов, Е. Е. Происхождение и история английских пословиц = The Etymology and History of English Proverbs : учеб.-метод. пособие / Е. Е. Иванов, Ю. А. Петрушевская. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2019. – 80 с.

LEXICOGRAPHIC DESCRIPTION OF UNIVERSAL AND INTERNATIONAL OF PROVERBIAL UNITS OF THE MODERN BELARUSIAN LITERARY LANGUAGE

Yu. A. Dolgaya

(Educational Institution “Mogilev State A. Kuleshov University”,
Department of General and Slavic Linguistics)

The article is considered with the results of the 2019 scientific project “Universal and National in Phraseological and Paremiological Subsystems of the Belarusian Language (in the European Language Context)” within the State Program of Scientific Research for 2016–2020.

The main task of the Science and Research Work “Universal and National in the Phraseological and Paremiological Subsystems of the Belarusian Language (in the context of the European language)” in 2019 under the SPSR (2016–2020) was to define the most significant and representative for the vocabulary description of the universal, international and national components as the part of the paremiological subsystems of the modern Belarusian literary language (based on the material of the paremiological minimum and the basic fund), develop principles and techniques for the vocabulary description of them, create a paremiological dictionary reflecting separately the universal and international components with the nationally marked elements.

The study showed that the paremiological structure of the modern Belarusian literary language contains about 950 units of a universal and international character. These units were described in the dictionary “Universal and International Components in the Paremiological Composition of the Belarusian Language: Belarusian-Foreign Dictionary”, which provides Belarusian proverbs with over 8500 foreign analogues from Slavic, Romanesque, German, Baltic, Finno-Ugric, Greek, Latin, Arabic, Chinese, Persian, Turkish, Japanese etc. [1].

The lexicographic development of universal and international paremiological units of the modern Belarusian literary language can be used in the field of comparative typology of the native and foreign languages, bilingual paremiography, linguodidactics, theory and practice of translation.

The results of the study in 2019 are reflected in a number of scientific articles [2–24], in a textbook recommended by the teaching association on humanitarian education of higher educational institutions of the Republic of Belarus [25], are introduced into the educational process at Mogilev State A. Kuleshov University (7 acts).
УДК 930(476)“18/19”